

УДК 620.9

КАЛІНІЧЕНКО**Олександр Володимирович**

alen.lesyuk@yandex.ru

кандидат економічних наук
Полтавська державна
аграрна академія

ЛЕСЮК**Альона Станіславівна**

alen.lesyuk@yandex.ru

студентка
Полтавська державна
аграрна академія

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

THE ENERGY SECURITY OF UKRAINE

У статті досліджується сучасний стан енергетичної безпеки України. Визначено основні напрями забезпечення енергетичної безпеки України.

В статье исследуется современное состояние энергетической безопасности Украины. Определены основные направления обеспечения энергетической безопасности Украины.

The paper investigates current state of energy security of Ukraine. Identified key areas of energy security of Ukraine.

Ключові слова: енергетична безпека, енергетичні ресурси, паливно-енергетичний комплекс.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, энергетические ресурсы, топливно-энергетический комплекс.

Key words: energy security, fuel and energy resources, fuel and energy complex.

ВСТУП

Питання енергетичної безпеки є актуальним для всіх країн, незалежно від їх забезпечення енергетичними ресурсами. Україна частково забезпечена традиційними видами первинної енергії, а отже, змушена вдаватися до їх імпорту. Рівень енергозалежності становить 60,7% є середньоевропейським і характеризується відсутністю диверсифікації джерел постачання енергоносіїв, насамперед нафти, природного газу та ядерного палива.

МЕТА РОБОТИ полягає в оцінці сучасного стану енергетичної безпеки та пошуку основних напрямів забезпечення енергетичної безпеки України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час проведення дослідження використано методи: спостереження, індукції, дедукції, порівняльно-ретроспективний аналіз, абстрагування.

РЕЗУЛЬТАТИ

Під енергетичною безпекою України слід розуміти спроможність держави забезпечити ефективне використання власної паливно-енергетичної бази, здійснити оптимальну диверсифікацію джерел і шляхів постачання в Україну енергоносіїв для забезпечення життєдіяльності населення та функціонування національної економіки в

режимі звичайного, надзвичайного та воєнного стану, передити різкі цінові коливання на паливно-енергетичні ресурси або ж створити умови для безболісної адаптації національної економіки до нових цін на ці ресурси.

Загрози енергетичній безпеці України – це сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, зумовлених економічними, військово-політичними та соціальними явищами, що можуть дестабілізувати нормальне (планове) енергопостачання галузей національної економіки (рис. 1).

Україна імпортує більш ніж половину енергетичних ресурсів, необхідних для ефективної роботи національної економіки (рис. 2). Це робить її вразливою до коливання світових цін, балансу зовнішньої торгівлі, курсу валют і торговельної політики країн-постачальниць енергетичних ресурсів. При цьому національна економіка України витрачає вдвічі більше енергетичних ресурсів на одиницю продукції, ніж розвинуті країни Європи.

У структурі споживання первинної енергії в Україні за 2007–2011 рр. найбільший обсяг припадає на природний газ – 41% (тоді як у країнах світу питома вага споживання газу становить 21%), обсяг споживання нафти становить 19%, вугілля – 19%, урану – 17%, гідроресурсів та інших відновлювальних джерел – 4%.

Нами проведено порівняльний аналіз рівня енергетичної залежності України порівняно з країнами Європи за 2007–2011 рр. (рис. 3).

Рис. 1. Загрози енергетичній безпеці України

Джерело: авторська розробка

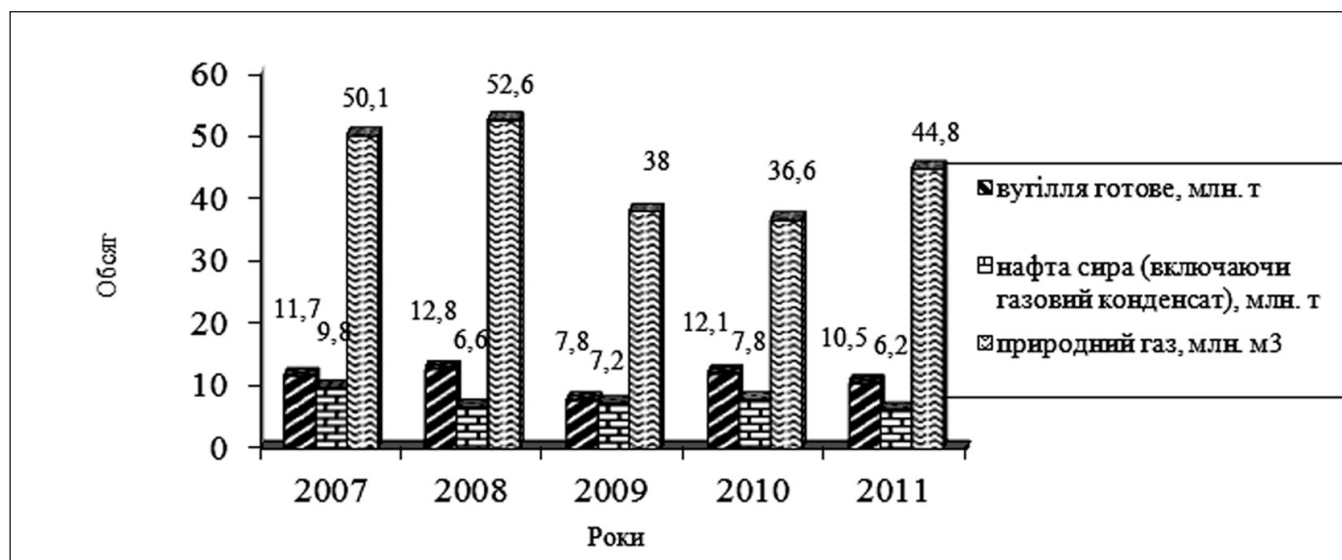

Рис. 2. Динаміка імпорту енергетичних ресурсів в Україну, 2007–2011 рр.

Джерело: розраховано авторами

Енергоемність ВВП в Україні досить висока і становить 0,5 кілограма нафтового еквівалента на \$ 1 США з урахуванням паритету реальної купівельної спроможності, що у 2,6 рази перевищує середнє значення енергоемності ВВП розвинутих країн світу.

За кількістю споживачів енергії (всіх видів) Україна посідає 5 місце у світі. При цьому споживаючи газ, Україна спалює 50 млн. т енергетичного вугілля і 5 млн. т мазуту. Усе це пов'язано з високою матеріально- та енергоемністю національної економіки. Частка екологічно небезпечних енергоемних галузей в Україні збільшується і становить 60%.

Україна є не тільки одним із найбільших оптових покупців російського газу (40–55 млрд. м³ на рік), але й основним його транзитером (80% усіх поставок до Європи).

Ціна на газ для України за контрактом є вищою, ніж для споживачів Європи. Так, у 1997–2005 рр. вартість російського газу для України була пов'язана зі ставкою його

транзиту українською територією. У 1997–1999 рр. вона становила \$ 80 – за тарифної ставки на транзит \$ 1,75; у 2000 – 2005 рр. – \$ 50 за тарифної ставки на транзит \$ 1,09. З 2006 р., згідно з Угодою «Про врегулювання відносин в газовій сфері» між ВАТ «Газпром», НАК «Нафтогаз України» та компанією «РосУкрЕнерго», прив'язка вартості газу до ставки транзиту була скасована. Згідно з контрактом купівлі-продажу газу між ВАТ «Газпром» і НАК «Нафтогаз України» від 19 січня 2009 р., вартість газу визначається за «формулою», якою встановлюється її залежність від цін на мазут і газойль (рис. 4). Причому базова ціна, встановлена контрактом, є найвищою в Європі. Дискримінаційною для України умовою є те, що транзитна ставка залишається на рівні 2008 р. – 1,7 дол. за 1000 м³ на 100 км траси. Ставка на зберігання газу в підземних сховищах України залишається на рівні 2,25 дол. за 1000 м³ до 2030 р. Крім того, українська сторона

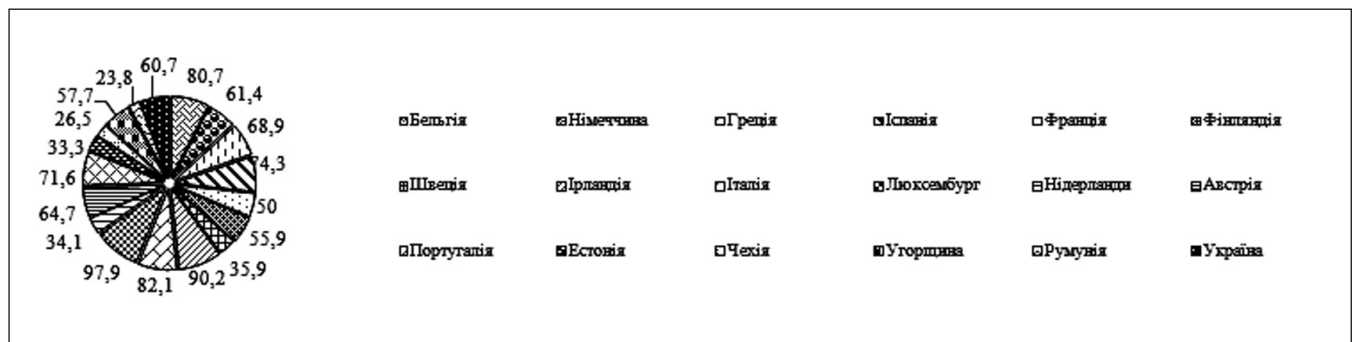

Рис. 3. Енергетична залежність України та країн Європи, 2007–2011 рр., %

Джерело: розраховано авторами

зобов'язана надати Російській Федерації знижку 20% на ставку транзиту. Ексклюзивним постачальником газу для промислових споживачів є спільне підприємство ЗАТ «УкрГазЕнерго», як ще одного трейдера на додаток до ТОВ «Газпромзбут-Україна».

Також 21 квітня 2010 р. з урахуванням положень Харківської угоди, відповідно до якої поєднано орендну плату за базування Чорноморського Флоту Російській Федерації в Криму з цінами на російський газ для України, підписано Доповнення до згаданого контракту.

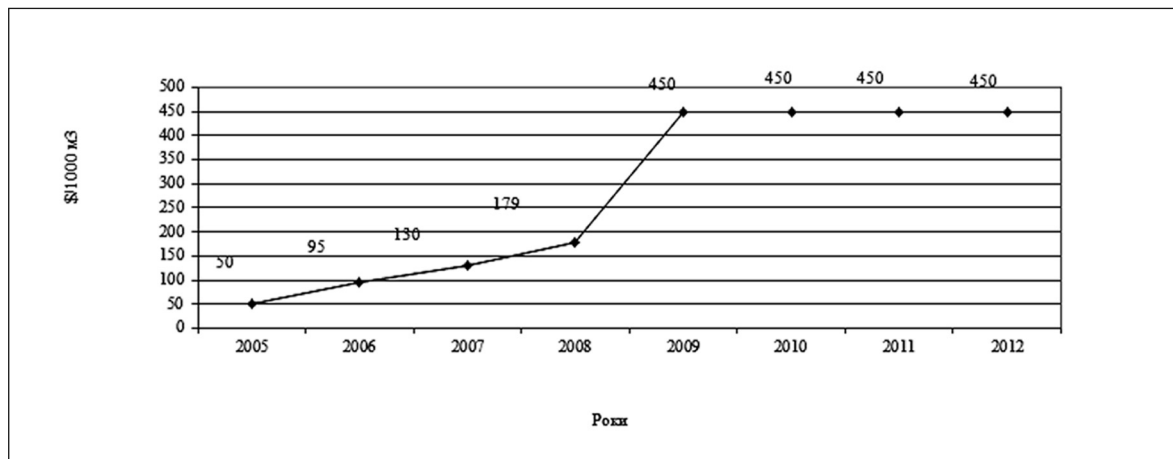

Рис. 4. Вартість Російського газу для України, 2005–2011 рр.

Джерело: розраховано авторами

Згідно з Доповненням, базова ціна у «формулі», визначеній Контрактом 2009 р., залишилася незмінною – \$ 450, а «зниження» ціни уможливорюється за рахунок скасування або зменшення Постановою Уряду Російської Федерації експортного мита на газ (яке має сплачувати ВАТ «Газпром»).

Отже, жодних преференцій і вигід Україна не отримує. По-перше, ціни з «дисконтом» для України цілком відповідають рівню цін на російський газ для інших країн Європи, для яких дисконту не передбачено. По-друге, «зниження» ціни уможливорюється за рахунок скасування або зменшення експортного мита на газ – якщо таке скасування або зменшення передбачене Постановою Уряду Російської Федерації.

Таким чином, у контексті українсько-російських відносин спостерігається закономірність дій Російської Федерації, виражена в «Енергетической стратегии Российской Федерации до 2020 года»: «международная деятельность России в сфере энергетики будет осуществляться по следующим основным направлениям: закрепление присутствия на внутренних энергетических рынках зарубежных государств, совладение сбытовой сетью энерго-

ресурсов и объектами энергетической инфраструктуры в этих странах».

Втрати України за таких умов, за нашими розрахунками, становлять \$ 10 млрд., що поглиблює кризову економічну ситуацію в національній економіці України.

Ми пропонуємо такі напрями забезпечення енергетичної безпеки України:

1. Поліпшити систему державного управління паливно-енергетичним комплексом.
2. Збільшити видобуток власних енергетичних ресурсів: природного газу, нафти, вугілля, урану.
3. Замінити імпортований природний газ на власний видобуток вугілля. За прогнозами, вже до 2015 р. Україна зможе видобувати 83,5 млн. т вугілля на рік; у 2030 р. – 115 млн. т. (рис. 5).
4. Розробити та впроваджувати енергоефективні технології з урахуванням регіональних особливостей споживання і виробництва енергетичних ресурсів, що дозволить скоротити споживання енергетичних ресурсів, скоротить втрати та сприятиме економії коштів споживачів, а зекономлені кошти будуть покривати витрати на енергоефективні заходи.

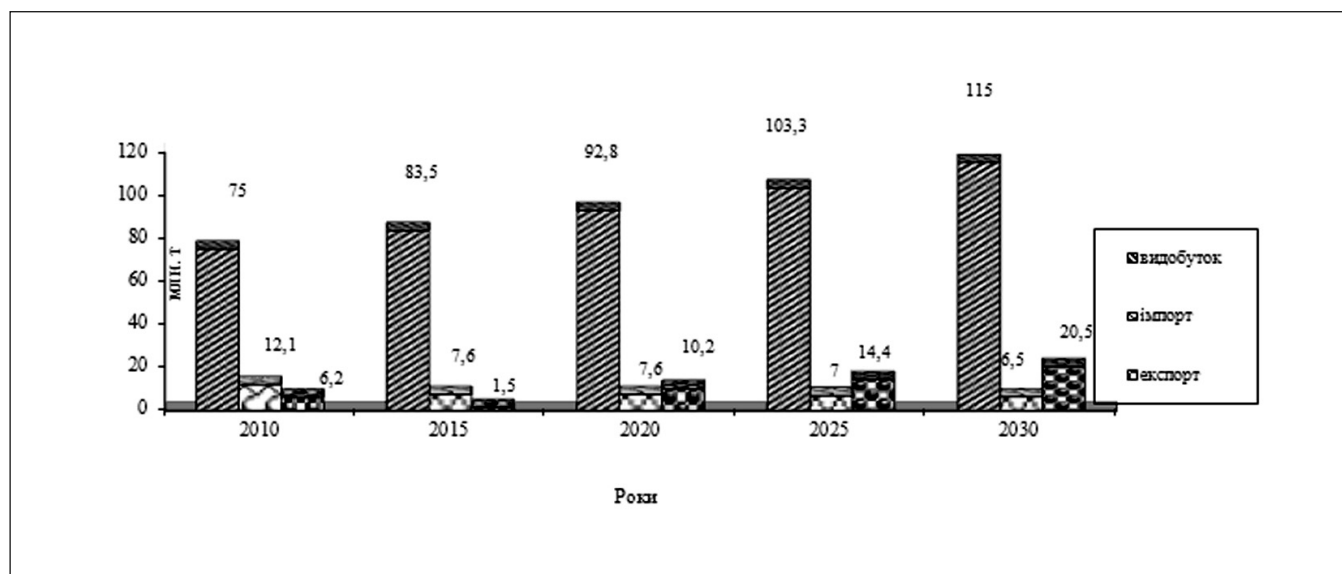

Рис. 5. Обсяги видобутку, імпорту та експорту вугілля в Україні до 2030 р., млн. т

Джерело: розраховано авторами за даними [2]

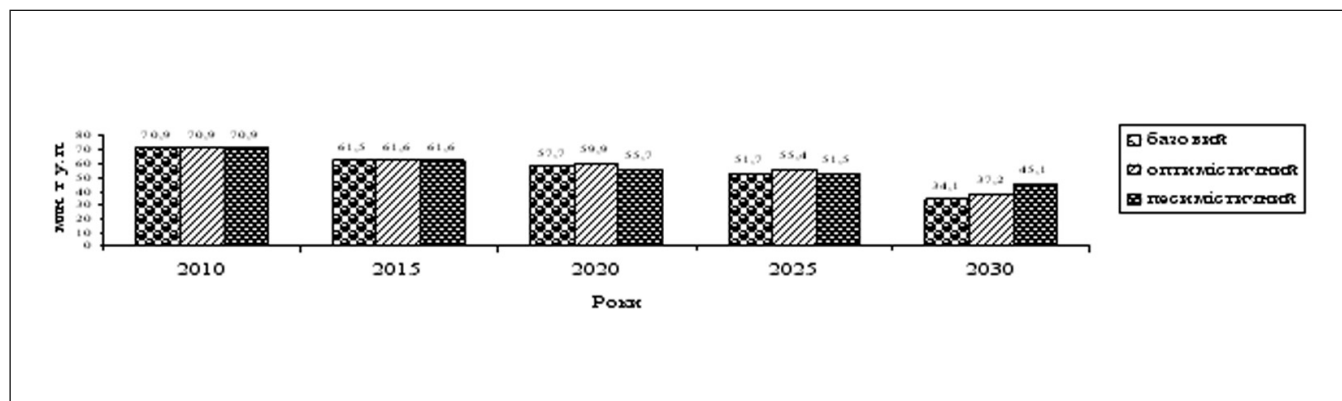

Рис. 6. Стратегія зменшення рівня енергетичної залежності України до 2030 р.

Джерело: розраховано авторами [2]

5. За базовим сценарієм, Україна зможе зменшити рівень енергетичної залежності від зовнішніх поставок палива з 70,9 млн. т у.п. в 2010 р. до 34,1 млн. т у.п. в 2030 р., у тому числі за рахунок збільшення використання власних покладів вугілля, урану, газу, нетрадиційних джерел енергії. У гіршому випадку цей показник становитиме, відповідно, 37,2 та 45,1 млн. т у.п. (рис. 6).

5. Диверсифікувати джерела постачання енергетичних ресурсів.

6. Посилити державне регулювання цін у паливно-енергетичному комплексі.

7. Проводити політику зниження енергоємності національної економіки.

8. Проводити націоналізацію об'єктів паливно-енергетичного комплексу.

ВИСНОВОК

Енергетична безпека України є однією з найважливіших складових національної безпеки, а також необхідною умовою існування та розвитку держави. Сучасний стан енергетичної безпеки України характеризується значною кількістю загроз як зовнішніх, так і внутрішніх. Головною

загрозою теперішньому стану енергетичної безпеки є надмірна залежність від зовнішніх монопольних поставок із Російської Федерації природного газу, нафти, ядерного палива, виробничого устаткування, матеріалів і послуг для галузей паливно-енергетичного комплексу. Щороку значна частина коштів із бюджету України спрямовується на оплату за імпорт енергетичних ресурсів – 61% від загального споживання. Для забезпечення енергетичної безпеки України та стабільного функціонування паливно-енергетичного комплексу необхідно провести комплекс заходів у системі державного управління паливно-енергетичним комплексом.

Література:

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua>
3. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua>